

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2020.92.8>

УДК 81.161.2'38

«МОЯ ЛЮБОВЕ, Я ПЕРЕД ТОБОЮ...» (СЛОВЕСНИЙ ОБРАЗ ЛЮБОВІ У ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО)

ВИСОЦЬКА

Зоряна Іванівна,

кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри
мовної та психолого-педагогічної
підготовки, Одеський національний
економічний університет,
вул. Преображенська, 8, м. Одеса,
65082

E-mail: visotskaz@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8588-4009>

Zoriana

VYSOTSKA,

Candidate of philology, senior
lecturer of the department of
language and psychological-
pedagogical training,
Odessa National Economic
University, street Preobrazhenska, 8,
Odessa, 65082

E-mail: visotskaz@ukr.net

*У статті запропоновано аналіз словесного образу «любов» у поезії Ліни Костенко, простежено його лексико-асоціативну та функціонально-стилістичну розбудову. Характеризовано найбільш репрезентативні асоціативно-образні моделі: «любов / кохання – рослина», «любов / кохання – вогонь», «любов / кохання – стихія», «любов / кохання – музика» тощо. Кожну з цих моделей представлено з погляду індивідуального авторського бачення Ліни Костенко. Акцентовано увагу на різновидах лексико-семантичної градації вияву почуття любові. Диференційовано книжні й народнорозмовні засоби його вербалізації. Описано спектр позитивно й негативно маркованих лексико-асоціативних зв'язків поняття **любов**.*

Ключові слова: мовостиль Ліни Костенко, словесний образ, метафора, метафорична модель, асоціативно-семантичний зв'язок, мовно-естетичний знак культури, мовно-естетичний знак, мовно-психологічний знак.

Всеосяжність таланту Ліни Костенко можна описати її ж авторською метафорою – *поетеса для епох*. До якої б теми не зверталася авторка, які мотиви не розвивала б у своїх творах, вона не шукає слова для вираження думки – Слово саме знаходить її. І тому такими високими і водночас такими зрозумілими для читача є вірші про національну історію і мистецтво, про людину і сенс її життя, про любов і кохання...

Авторські контексти вживання слів *любов* та *кохання* в поезії Ліни Костенко засвідчують і площину їх семантичного перетину («почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі» [СУМ IV: 313; СУМ IV: 564]), і зони значеннєвого розмежування, які кодифіковані в Словнику української мови й підтверджують ширший спектр значень лексеми *любов* (2. Почуття глибокої сердечної прихильності до кого-, чого-небудь; глибока повага, шанобливе ставлення до людини; 3) інтерес до чого-небудь; внутрішній, духовний потяг до чого-небудь; пристрась до чого-небудь [СУМ IV: 564]) порівняно з лексемою *кохання* (1. Почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі. 2. рідко. Те саме, що **любов** 2. 3. Дія або стан за значенням **кохати** [СУМ IV: 313]).

Поетичними контекстами Ліни Костенко можна також проілюструвати весь семантичний спектр дієслова *любити* [СУМ IV: 562]. Орієнтовно словникова стаття може мати такий вигляд: «1. Відчувати глибоку відданість, прив'язаність до кого-, чого-небудь. *Петро – не Юда. Він любить Учителя* (В.: 367); *Наш синьйор, музика і дотепник, / тиран, поет, філософ і купець, / любить його, прихильний був до тебе, / він знав, із кого виросте митець!* (В.: 479); **Любить** травинку, і тваринку, / і сонце завтрашнього дня, / вечірню в попелі жаринку, / шляхетну інохідь коня (В.: 66); **Люблю** чернігівську дорогу – / весною, влітку, восени. / Там досі моляться Стрибогу / високі в сонці ясени (В.: 123); *Ви, така молода! Ви, що любите сонце і квіти!* (В.: 252). // Відчувати сердечну прихильність до кого-небудь. *Я хочу встати вранці, на зорі. / Любити жінку, ждуть листа з Одеси. / Я хочу волі, волі!..* (В.: 236); *Усі її любили, і навіть наостанці / декан сивоголовий на плечах покатав* (В.: 114). Образно. *Мене ізмалку люблять всі дерева* (В.: 50); *Чому ліси чекають мене знову, / на щит піднявши сонце і зорю. / Я їх люблю. Я знаю їхню мову. / Я з ними теж мовчанням говорю* (В.: 50). 2. Почувати, виявляти глибоку сердечну прихильність до особи іншої статі; кохати (у 1 знач.). *Хай буде так, як я собі велю. / Свій будень серця будемо творити. / Я Вас люблю, о як я Вас люблю! / Але про це не треба говорити* (В.: 344); *На голови, де, наче солов'ї, / своє гніздо щодня звивають будні, / упав романс, як він любить її /*

говорив слова їй незабутні (В.: 46). 3. Мати інтерес, потяг до чого-небудь. // Високо цінувати що-небудь, надавати перевагу чомусь. *Флоренція любила карнавали. / Я флорентієць, я люблю їх теж* (В.: 487) // Відчувати задоволення від чого-небудь, почуватися комфортно у певних умовах. *Довіра – звір полоханий, втече. / Він любить тиху паморозь дистанції. / Він любить час. Хвилини. Дні. Роки. / Він дивний звір, він любить навіть муку. / Він любить навіть відстань і розлуку, / Але не любить на плечі руки* (В.: 82); *І добре тобі, і весело / на білому світі жити. / Ти тільки, як всі воскреслі, / не любиш про смерть говорити / І маєш, напевно, рацію* (В.: 127). // Мати нахил, пристрасть до чого-небудь. *Приходила до нас іспанка Карменсіта. / Любила танцювати, на те ж вона й Кармен* (В.: 114); *Насамперед я виліпив коня. / Бо я люблю ліпити коней змалку* (В.: 500). За такими ілюстраціями можна скласти уявлення про повноту емоційної картини світу авторки, поліфонічність її індивідуальної мови любові, що знаходить бажаний відгук у читача «через апелювання до його чуттєвого досвіду, емоційної пам'яті» [Сюта 2017: 40].

Когнітивно-текстовий аналіз розбудови слова-образу *любов* засвідчує органічну «вписаність» мовостилі Ліни Костенко в національну мовно-поетичну традицію. Адже, за спостереженням дослідників (С. Я. Єрмоленко, Л. В. Кравець, С. Д. Павличко), це один із найпопулярніших об'єктів поетизації, тому природно, що способи художнього мовоопису цього почуття, емоційного стану постійно змінювалися, еволюціонували. Якщо, за спостереженням С. Д. Павличко, «до «Зів'ялого листя» Івана Франка любов не мала своєї мови, за винятком народницьких, фольклорних кліше» [Павличко: 108], то кожне творче покоління упродовж ХХ ст. по-своєму розвивало жанр любовної лірики і напрацьовувало новітні засоби вербалізації любові – від опису високого платонічного почуття (неокласики, неоромантики), до кардинального обниження, навіть вульгаризації (постмодерністи). У цьому універсумі індивідуальна лінгвософія любові, кохання Ліни Костенко гармонійно поєднує традицію і новаторство. Наприклад, у вірші «Апологія лицарства» виявляємо оновлення відзначеної в монографії Л. В. Кравець предметної метафори М. Вороного

любов – талісман (любов – це талісман, / урочий подарунок, / любов – кип'ячий трунок / з ілюзій та оман) [Кравець 2012]. Пор. у Л. Костенко: Там, за віками, за гірким туманом, / де трубить вічність у Роландів ріг, / любов була єдиним талісманом, / а талісман ще звався оберіг (В.: 80).

Так само спостерігаємо продовження традиції епітетного опису любові / кохання піднесено-романтичними означеннями *священна, неповторна, горда, вільна, золота (Любились ми, не крилися. У мене / душа, було, піснями аж бринить. / У цій любові щось було священне, / таке, чого не можна осквернить (МЧ); Любов неповторна – моя валторна (В.: 8)),* контекстне поєднання однойменної номінації з поняттями *побожність, офіра (Було життя осяяне красою, / любов і честь цінились над життя (В.: 80); Боюсь на Тебе подивитись, бо / таких очей не можна не боятися. / Душа шукає слів, як молитов. / До синіх вікон туляться дерева. / О, ця побожність, схожа на любов, / очей повільних ласка мигдалева! (В.: 284); Важке литво свічад і свіч. / Любові царственна офіра. / Якби Джульєтта колупала піч, / то, може б, навіть не було Шекспіра (МП: 39).*

В осмисленні почуття любові / кохання ідіює Л. Костенко спирається також на характерну для української народної й авторської поетики гармонізацію почуттів людини і стану природи, що має вияв у численних природоморфних метафорах. І в цьому різноманітті передусім звертаємо увагу на асоціативно-семантичне співвіднесення *любов / кохання – рослина*. Відповідні метафори охоплюють широкий спектр номінативних і дієслівних образів, які тематично пов'язані з рослинами: *квітка, цвіт, пелюстки, троянда, цвісти, розквітати, розцвітати, буяти // в'янути, відцвітати, одцвітати* тощо. Їх продуктивність в українській поетичній мові ХХ ст. вичерпно характеризує Л. В. Кравець [Кравець 2012]. Пор. *квітки любові розцвітають (О. Олесь); тільки рви квітки кохання (Г. Чупринка); любові ярі цвіти (Б. Лепкий); кохання квітка розцвіте (В. Сосюра); кладу до ран любові цвіт (Г. Чубач); цвіт любові (М. Вінграновський); кохання пелюстки вразливі (С. Майданська); облетіли троянди кохання (В. Сосюра), кохання моє розцвіло (В. Сосюра); любов одцвіта (В. Сосюра)* та багато ін. При цьому помічаємо чітку

асоціативну співвіднесеність конкретних «рослинних» образів із певним ступенем вияву інтенсивності любові / кохання: вираження сильного почуття пов'язане з дієсловами *цвісти, розквітати, розцвітати, буяти* і под., натомість згасання любові описують дієслова *в'янути, відцвітати*. Пор.: *Давай сюди, оно густіші віти. / Дограєм хутко. Де твої фоліант? / Але чому розсіпані тут квіти? / У нас в саду нема таких троянд. / А й справді, глянь, ще **навіть не зів'яли**. / І лілія. І пахне. Ну й діла!* (В.: 506); *Стояла самотня жінка, / на березі моря стояла, неначе трава **зів'яла**...* (В.: 222).

Типова модель метафоризації любові / кохання в мові української поезії ХХ ст. – осмислення цього почуття в образах і поняттях концептосфери «вогонь» – *вогонь, іскра, полум'я, пожежа, жар, горіти, палати, спалювати, догоряти* тощо. Міфологічне походження і сучасну продуктивність метафоричної моделі переконливо демонструє Л. В. Кравець [Кравець 2012].

Як і в попередньому випадку, словесне розгортання метафори *любов / кохання – вогонь* в українській поезії пов'язане з осмисленням і показом інтенсивності вияву почуття: сильні почуття описують як *вогонь, полум'я, пожежу*, слабкі – як *іскру*, згаслі – як *попіл* тощо. Цей зв'язок умотивовує народження низки градаційних метафор *вогонь / огонь / полум'я / жар / іскра* любові, *горіти, палати, палахкотіти від любові, любов палить / випалює / спалює*, що їх фіксуємо в поезії Л. Костенко. Пор.: *моя **любов**, прогіркла й перестояна / вже скоро **душу випалить мені**...* (МЧ); *вона ж [любов] **слова поспалює вустами** / спини мене спини і схамени / ще поки можу думати востаннє / ще поки можу але вже не можу / настала черга й на мою зорю / чи біля тебе душу відморожу / чи **біля тебе полум'ям згорю*** (В.: 301); *Я – Маруся. Я – із Богуслава. / У мене є непродана душа. / О, **як він** [паша] **любить, як він мене палить!** / Як він мене цілує уночі!* (В.: 376); *ті поцілунки наші вогняні, / вони **горять**, як тавра, на мені* (МЧ).

Максимальну силу вияву кохання, любові, їх спонтанність, неконтрольованість вербалізують образи в межах метафоричної моделі *любов – стихія (гроза, вітер* тощо): *Нехай смакують почуття гурмани, / а **ти стихія – любиш, так люби!*** /

*Чи ще тебе недоля не намучила? / Чи не сліпить грозою ткани ніч? / **Люблю**. Чужого. Раптом – неминучого. / Тужу тонкою млістю передпліч (В.: 270); **Стихії** смутку і **любові**. / Великий сон душі, не втілений у слові (В.: 535); Він молодий, він красень, він Атлант. / Він держить небо над своєю батьківщиною. / Могутній стовбур шиї оповили дві гілочки / дитячих рук. Гарна жінка, прихилена / **вітром любові** до його плеча (В.: 153).*

Заслугує на увагу контекстне втілення лексико-асоціативного зв'язку любов / кохання – музика: **Любов** неповторна – моя **валторна** (В.: 8); **Зіграй мені мелодію любові**, / ту, без котрої холодно словам. / **Зіграй мені осінній плач калини**. / **Зіграй усе, що я тебе прошу**. / Я не скрипковий ключ, а журавлиний / тобі над полем в небі напишу (В.: 325); **А це кохання почалося з пісні**. / Могло урватись тільки, як **струна** (МЧ).

Знаковою для мовостилю Л. Костенко є вербалізація закоханості устами ліричного героя чи героїні. Стрижневими в таких контекстах є дієслова *говорити, казати, шептати*. Пор.: *Очима ти **сказав** мені: **люблю***. / Душа складала свій тяжкий екзамен. / Мов тихий дзвін гірського кришталю, / неказане лишилось неказаним (В.: 14); *Той голос був як з іншої акустики*. / Але губив під люстрами романс / прекрасних слів одквітлі вже пелюстки. / На голови, де, наче солов'ї, / своє гніздо щодня звивають будні, / упав романс, **як він любив її** / і **говорив слова** їй **незабутні** (В.: 46); *В дні, прожиті печально і просто, / все було як незайманий сніг. / Темнооким чудесним гостем / я чекала тебе з доріг. / Забарився, прийшов нескоро. / Марнувала я дні в жалю. / І в недобру для серця пору / я **сказала** комусь: **Люблю***. / Хтось підносив мене до неба, / я вдихала його, голубе... / І не мріяла вже про тебе, / щоби цим не образив тебе (В.: 33).

Текстотвірною продуктивними в поезії Л. Костенко є також формули вияву почуття *я вас / тебе люблю, я думаю про вас: Хай буде так, як я собі велью. / Свій будень серця будемо творити. / **Я Вас люблю, о як я Вас люблю!** / Але про це не треба говорити (В.: 344); *Двори стоять у хуртовині айстр. / Яка рожева й синя хуртовина! / Але **чому я думаю про Вас?** / Я Вас давно забути вже повинна (В.: 324); **Я думаю****

про Вас. Я знаю, що Ви є. / Моя душа й від цього вже світає (В.: 281). Дуже часто їх зміст конкретизують, експресивізують обставини способу дії, часу і т. ін.: *Якби ти знав, як солодко, нестерпно, / і як спочатку я тебе люблю!* (В.: 314); *Я, підданка своїх обов'язків, / я, васал своєму королю, / я люблю тебе тихо, боязко, / я прощально тебе люблю* (В.: 313); *Чурай Маруся, що його любила, / любила, справді, вірно і давно, / тоді його із ревности убила, / підсипавши отруту у вино* (МЧ); *Осінній день березами почавсь. / Різьбить печаль свої дереворити. / Я думаю про тебе весь мій час. / Але про це не треба говорити* (В.: 344).

Пор. також авторські градаційні та гіперболізаційні формули опису любові / кохання: *Недуманно, негадано / забігла в глухомань, / де сосни пахнуть ладаном / в кадильницях світань. / Де вечір пахне м'ятою, / аж холодно джмелю. / А я тебе, / а я тебе, / а я тебе / люблю!* / *Ловлю твоє проміння / крізь музику беріз. / Люблю до оніміння, / до стогону, до сліз...* (В.: 289); *Я і тоді любив тебе до болю. / А вже тепер, Марусю, й поготів...* (МЧ); *спини мене, отямся і отям / така любов буває раз в ніколи / вона ж промчить над зламаним життям / за нею ж будуть бігти видноколи* (В.: 301). У цьому корпусі метафор окремим акцентувально-виражальним лейтмотивом можна визначити авторську предикативну формулу *мені страшно*, пор.: *Це не чудо, це чад, мені страшно такого кохання...* (В.: 316); *Мені страшно признатися: я щаслива. / Минають роки, а ти мені люб. / Шаліє любові тропічна злива – / землі і неба шалений шлюб* (В.: 311).

Зануреність мовомислення Л. Костенко в народнорозмовну стихію засвідчують фразеологізовані описи любові / кохання: *Якщо загинеш, буду я вдовою. / Чи й ти, не знаю, любиш так мене. / А я вже, Грицю, їден дух з тобою* (МЧ); *Любились ми, не крилися. У мене / душа, було, піснями аж бринить. / У цій любові щось було священне, / таке, чого не можна осквернити. / одне одному світ як зав'язали...* (МЧ); *Моя любове! Я перед тобою. / Бери мене в свої блаженні сни. / Лиш не зроби слухняною рабою, / не ошукай і крил не обітни! / Не допусти, щоб світ зійшовся клином, / і не присти, для чого я живу* (В.: 315). Отже, В. М. Русанівський слушно визначає місце і роль

Ліни Костенко в історії літературної мови ХХ століття як поетеси, що майстерно використовує народнорозмовні, фольклорні джерела, поєднуючи засвоєне з цих джерел із оригінальними авторськими метафорами, епітетами [Русанівський 2001: 354].

Поезія Л. Костенко відбиває і той об'єктивний факт, що *любов / кохання* – це не завжди позитивні переживання. Низка авторських метафор виражають складність і багатогранність пов'язаних із любов'ю негативних емоційних явищ і станів, як-от *розлука, відчуження, біль, тривога*. Пор.: *Нічого такого не сталося. / Бо хто ти для мене? Сторонній. / Життя соталось, соталось / гіркими нитками іронії. / Життя соталось, соталось. / Лишився клубочок болю. / Нічого такого не сталося. / Ти просто схожий на Долю* (В.: 282); *І не минає, не минає! / І вже, напевно, не мине. / Тривога душу розпинає: / а що, як любиш не мене? Я по-латині: **ámоре**, амо! / Невже від цього рятунку немає?* (В.: 285); *Моє життя – руйнівнице любові, / де вже ніякий цвіт не процвіте* (МЧ).

Із контекстною реалізацією негативно маркованих мотивів розлуки чи згаслого кохання пов'язана поява образів *пам'ять, спогад, згадка*, зокрема й у дієслівних формах *забути, пам'ятати, згадувати* тощо. Пор.: *Усе було, було й перебуло. / А ця **любов** – як холодно без неї! / Як поцілунок долі у чоло. / Як вічний стогін **пам'яті** моєї* (МП: 19); *При згадці про тебе я гріюсь, немов при багатті* (В.: 309); *Я не скажу і в **пам'яті** – **коханий**. / І все-таки, **згадай** мене колись. / Ішли дві долі різними шляхами. / На роздоріжжі долі обнялись* (В.: 292); *Рятуй мене, врятуй мене, бо гине / моя душа, задивлена в чужу. / Так ніжно, так беззахисно, так віддано, / так всупереч тверезому уму. / Врятуй мене розлукою і віддаллю, – / **ні спогаду з собою не візьму*** (В.: 287); *І як тепер тебе забути? / Душа до краю добрела. / Такої дивної отрути: / я ще ніколи не пила* (В.: 283).

Спектр негативно маркованих асоціацій *любові / кохання* доповнює образ *самотність* – як наслідок нерозділеного, згаслого, розбитого почуття (**самотність** – властивість і стан за знач. **самотній** [СУМ IX: 48]). Пор.: *Я нахиляюсь над безоднею, / кричу у безвісті віків: / – А як же ми один без одного / в Сузір'ї Гончих Павуків?! / І як же ти один у Всесвіті? / І як же тут без тебе я?! / Впізнай мене в холодній безвісті, / згадай моє*

земне ім'я! (МП: 45); *Нехай це – витвір самоти, / нехай це – вигадка й омана! / Моєму **серцю** сниться ти, / як морю сняться урагани* (В.: 125); *Не говори печальними очима / те, що бояться вимовить слова. / Так виникає ніжність самочинна. / Так виникає тиша грозова* (В.: 276); *Тепер пора прощатися нам. Будень. / На білих вікнах змерзли міражі. / І як ми будем, як тепер ми будем?...* (В.: 278).

До найбільш репрезентативних для поезії Л. Костенко позитивно маркованих лексико-асоціативних зв'язків поняття любов зараховуємо любов – поцілунок (*А як згадаю, Боже, як згадаю, /.../ ту нашу ніч, ту ніжність, той порив, / все, що тоді мені він говорив, / ті **поцілунки** наші вогняні...* (МЧ); *Я **цілувала** його віченьки, / аж поки місяць не погас. / Щаслива тобі ця ніченька, / остання, може, у нас!..* (МЧ)) та любов – сон (*В пустелі сизих вечорів, / в полях безмежних проти неба / о, скільки слів / **і скільки снів** / мені наснилося про тебе! / Не знаю, хто ти, / де живеш, / кого милуєш і голубиш. / А знаю – ти чекаєш теж, / тривожно вгадуєш і **любиш*** (В.: 125); *Моєму **серцю** сниться ти, / як морю сняться урагани* (В.: 125); *Моя **любов**е! Я перед тобою. / Бери мене в свої **блаженні сні**...* (В.: 315); *Чи **ти мій сон**, чи ти моя уява, / чи просто чорна магія чола...* (В.: 276); *Я дуже тяжко Вами відболіла. / Це все було як марення, **як сон**. / **Любов** підкралась тихо, як Даліла, / а розум спав, довірливий Самсон. /.../ Ця казка днів – вона була недовгою. / Цей світлий **сон** – пішов без вороття. / Це тихе сяйво над моєю долею – / воно лишилось на усе життя* (В.: 278)).

Максимальну концентрацію окреслених вище і позитивно, і негативно маркованих асоціативно-семантичних зв'язків образу *любов / кохання* спостерігаємо у вірші «Любов Нансена». Опорними мовно-естетичними, мовно-психологічними знаками в цій поезії виступають іменники *мрія, щастя, розлука, серце, душа, уста, теплі долоні, Пісня Пісень*, дієслова *цілувати, простити, плакати, божеволіти, чекати*, епітети *щасливі, нещасливий*: *Я **кохаю Вас, Євро**, / Не виходьте за мене заміж. / Не жалійте мене, хоч і тяжко буде мені. / Я Вас прошу, ні слова. Усе передумайте за ніч. / Добре зважте на все, і вранці скажете: ні. / Світла **мрія** про Вас співає мені, як*

сирена. / Прив'яжуся до щогли і вуха воском заллю. / Розумію, це **щастя**. Але **щастя** – воно не для мене. / Я боюся Вас, Єво. Я вперше в житті **люблю**. / Моя **Пісне Пісень!** Золоте пташеня мого саду. / Корабель попливе, я не вдержу його в берегах /.../ Бо до **серця** підступить / вічний пошук у вічних снігах. / Тиждень буде все добре. / **Цілуватиму** Ваше обличчя. / Може, навіть не тиждень, а цілі роки минуть. / Будем дуже **щасливі**... / Але потім воно покличе. / Ви зумієте, Єво, **простити** це і збагнуть? / Ви не будете **плакати**? Не поставите душу на якір? .../ Я без Вас **нещасливий**. А без нього буду ніякий. / Я без Вас **збожжеволю**. А без нього піду на дно. / Ваші **теплі долони** і мої відморожені руки... / Як вуста одірву від такої сумної руки? / Чи зуміємо жити – від **розлуки** і знов до **розлуки**? / А якщо доведеться чекати мене роки? /.../ – **Я люблю Тебе, Нансен!** І чекатиму все життя. / Все, що є найсвятіше, в мені називається – Нансен. / Хай співає сирена, вона перед нами в боргах. /.../ Моя **Пісне Пісень!** Вічний саде мій без листопаду! (В.: 251-252).

Пор. також низку менших за обсягом мінітекстів, у яких стан закоханості передано описово за допомогою слів-образів ніжність, щасливість, серце, очі, губи, печаль, тривога, пам'ять, щастя, рай, зоря: твоє ім'я / наповнить душу сонцем і печаллю (В.: 291); За гріх **щасливості** в неслухний час / належиться покута і покара. / Розтане віск – я в море упаду / і захлинуся морем, як тобою. / Ції жаги некликану біду / лише твоєю **ніжністю** загою (МП: 17); Якби я знала, що то **щастя**, / я б зупинила оту мить. / А я не знала, я ж не знала, / вона ж не скаржитьса сама. / А мить минала і минала, / і от тепер її нема. / І тільки з відстані розлуки / обпалить, змучить, зацемить – твоя присутність, твої руки, твоє обличчя у ту мить! (МП: 18); І день, і ніч, і мить, і вічність, / і тиша, і дев'ятий вал – / твоїх очей магічна **ніжність** / і **губ** розплавлений метал (В.: 302); ця **тривога**, ця **ніжність**, незатьмарений **рай** без вигнання, / заворожене **щастя**, – чи буває таке навік? (В.: 316); Ми з тобою такі безборонні одне перед одним /.../ Що тепер? Моє **серце** навіки стерпне. / На пожежах **печалі** я пам'ять свою обпалю (В.: 314); І я пішов, бо я ішов до тебе, / бо ти мені **світила, як зоря** (МЧ).

Емоційно вичерпними є авторські описи любові в конструкціях контекстної антитези: *Я хочу знати, любиш ти мене, / чи це вже сон, який уже не сниться? / Моєї долі пекло потайне, / моя сама від себе таємниця! / Чи ти за мене душу віддаси, / чи розміняєш суєтно і дрібно?* (В.: 296); *Я в любові як в еміграції. / Відпусти мене в рідний край* (В.: 313); *ця любов – як нитка золота, / що чорні дні життя мого прошила* (МП: 19); *Яка між нами райдуга стояла! / Яка між нами прірва пролягла!* (В.: 276); *спини мене спини і схамени / ще поки можу думати востаннє / ще поки можу але вже не можу / настала черга й на мою зорю / чи біля тебе душу відморозю / чи біля тебе полум'ям згорю* (В.: 301); *Тепер пора прощатися нам. Будень. / На білих вікнах змерзли міражі. / І як ми будем, як тепер ми будем?! / такі вже рідні і такі чужі* (В.: 278).

Авторське асоціативно-семантичне поле «любов» показово збагачують епітети: *Стогне завія до рання, / зламавши об лїс крило... / Ти – моє перше кохання. / Останнє уже було* (В.: 127); *хлопець, зворушливо юний, / сказав із дорослим смутком: / – Ти пісня моя лебедина, / останнє моє кохання. / В такому віці людина / кохає завжди востаннє* (В.: 126); *Коли я йшов, Марусю, у повстання, / я твердо знав, що ти уже моя, / що це любов і перша, і остання, / що не знесе ніяка течія / мене убїк* (МЧ); *Було кохання фатальне, / майже з драми Ростана. / Я тільки сніг нам'ятаю, / отой, що давно розтанув* (В.: 126); *моя любов, прогїркла й перестояна / вже скоро душу випалить мені...* (МЧ).

Ліна Василівна Костенко належить до тих унікальних авторів, які живуть у своєму часі, але творять для майбутнього. С. Я. Єрмоленко слушно стверджує, що «через слово Ліни Костенко намагаємось зрозуміти не лише наш час і себе в ньому, а й усвідомити рівень розвитку української літературної мови, яка становить вищу культивовану форму національної мови і національної культури» [Єрмоленко 2010: 16]. Пізнанню особливостей індивідуального мовомислення авторки, що виводить нас у ширший контекст розуміння традицій етнокультури, сприяє, зокрема, простеження контекстного розвитку ключового для її світовідчуття та її поезії слова-образу *любов*.

Єрмоленко С. Висока естетика поетичного слова Ліни Костенко. Культура слова. Київ, 2010. Вип. 73. С. 6 – 18.

Кравець Л. В. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст. Київ, 2012.

Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Київ, 2001.

Сюта Г. М. Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття. Київ, 2017.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

В. – Костенко Л. Вибране. Київ, 1986.

МП – Костенко Л. Мадонна перехресть. Київ, 2011.

МЧ – Костенко Л. Маруся Чурай <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1042>.

СУМ – Словник української мови: В 11 т. Київ, 1970 – 1980.

REFERENCES

Yermolenko, S. (2010). High aesthetics of Lina Kostenko's poetic word. The Culture of the Word. Kyiv. Issue. 73. P. 6 – 18 (in Ukr.)

Kravets, L.V. (2012). Dynamics of metaphor in Ukrainian poetry of XX century. Kyiv: Academy (in Ukr.)

Rusanivskyi, V. M. (2001). History of the Ukrainian literary language. Kyiv (in Ukr.)

Siuta, G.M. (2017). Quoted thesaurus of the Ukrainian poetic language of the XX century. Kyiv: KMM (in Ukr.)

LEGEND

V. – Kostenko, L. (1986). Vybrane. Kyiv: Dnipro (in Ukr.)

MP – Kostenko, L. (2011). Madonna perekhrest'. Kyiv, 2011 (in Ukr.)

MCH – Kostenko, L. Marusya Churay. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1042> (in Ukr.)

SUM – Slovyk ukraïns'koyi movy: In 11 vol. (1970 – 1980). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

Статтю отримано 07.02.2020

Zoriana Vysotska

“MY LOVE, I’M IN FRONT OF YOU...” (VERBAL IMAGE OF “LOVE” IN LINA KOSTENKO’S POETRY)

The article offers an analysis of the verbal image of “love” in the poetry of Lina Kostenko, traces its lexical-associative and functional-stylistic development.

Cognitive-textual analysis shows that the individual linguosophy of the image of “love” in Lina Kostenko’s poetry harmoniously combines tradition and innovation. In particular, there is a continuation of the tradition of sublime-romantic description of the feeling of love, its sacralization. The harmonization of human feelings and the state of nature characteristic of Ukrainian folk poetics, which is manifested in numerous natural-morphological metaphors, is also stated. These metaphors cover a wide range of nominative and verb images that are thematically related to plants.

A typical models of metaphorization of the feeling of love – its understanding in terms of conceptspheres «fire», «element», «music». Each of these models is presented from the point of view of Lina Kostenko’s individual author’s vision.

The formulas for expressing the feeling of feeling “I love you”, “I think of you” are also textually productive in L. Kostenko’s poetry. Their content is often specified, express the circumstances of the mode of action, time.

The affinity of L. Kostenko’s language with the vernacular is evidenced by phraseologized descriptions of love.

A number of metaphors by L. Kostenko express the complexity of negative emotional phenomena and states related to love, such as “separation”, “alienation”, “pain”, “anxiety”.

The most representative for L. Kostenko’s poetry positively marked lexical-associative connections of the concept of “love” include “love – a kiss” and “love – a dream”.

Keywords: Lina Kostenko’s individual style, verbal image, metaphor, metaphorical model, associative-semantic connection, linguistic-aesthetic sign of culture, linguistic-aesthetic sign, linguistic-psychological sign.